

Krkonoše

Jizerské hory 5/08

tema

◀ Členové stráže ochrany přírody v Jizerských horách před čišťením řečiště v národní přírodní rezervaci Rašeliniště Jizery v srpnu 1981

DOBROVOLNÍ OCHRANÁŘI v Jizerských horách

PŘED VYHLÁŠENÍM CHKO JH

Někdy v roce 1963 se začaly v Jablonci nad Nisou tvořit ochranné přírody (OP), které vedl a organizoval jablonecký okresní konzervátor Vladimír Lánský. V Liberci v této funkci působil Miloslav Nevrlý a obdobný aktiv se zde vytvářel později. Jablonecký dobrovolný aktiv ochránců přírody zastřešoval a finančně zajišťoval odbor kultury ONV v Jablonci nad Nisou, kde v té době byla inspektorkou Jana Scheybalová.

Původně měl aktiv asi 12 členů, členská základna se však postupně rozrostla až na 50. Do náplně činnosti aktivu spadaly služby samosprávám – městským, obcím a místním národním výborům, členové aktivu byli tzv. zpravodajové pro obce. V rámci jabloneckého okresu se jednalo i o území v jižní části regionu včetně Maloskalska a Železnobrodka. Pracovníci posuzovali žádosti o kácení stromů, evidovali význačnou mimolesní zeleň, výskyt vzácných a chráněných druhů, negativní zásahy a změny v terénu. V chráněném území přírodní památka Lukášov (vyhlášeno 1948) např. prováděli evidenci výskytu rostlin a ochranné zásahy.

V Jizerských horách členové aktivu ochránců značili tehdy vyhlášené rezervace. Původně tuto činnost prováděli společně se členy Horské služby, ale od roku 1964 ji vykonávali samostatně. Konaly se pravidelné schůzky, jednou ročně byl zorganizován společný výjezd do jiné chráněné oblasti. Probíhala dvou až třídní školení, přednášky, besedy a semináře na téma zeleň v krajině, lesy či ochranné mapování. Toto vzdělávání zajišťovali pracovníci Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody (SÚPOP) a Krajské správy památkové péče a ochrany přírody (KSPPOP). V Jizerských horách také byly budovány stanice ochrany pří-

rody na Jizerce (dnes objekt informačního střediska ČSOP – Muzeum) a na Kristiánově (dnes objekt Muzea skla a bižuterie).

PO VYHLÁŠENÍ CHKO JH

S vyhlášením CHKO Jizerské hory v roce 1968 se část aktivu zaměřila na činnost v chráněné krajinné oblasti. Později proběhlo organiza-

ci členění do obvodů dobrovolných strážců (3 v Jablonci nad Nisou a 3 v Liberci), stanovily se základní povinnosti, k nimž patřilo ročně 6–8 služeb a 20 hodin brigádnických prací. Ty se týkaly zvláště práce v terénu, značení hranic CHKO, později také zóny klidu a umístování panelů návštěvních řádů včetně přípravy materiálů, jako byly sloupky, podklady, jejich montáž

Příprava značení pro rezervaci Na Knajpě

a následná údržba. Finančně vše zajišťoval kulturní odbor ONV, práce byly však bez nároků na odměnu, případně se proplácelo pouze cestovné.

K hlavním akcím patřilo zřízení (později údržba a rekonstrukce) naučné stezky Bukovec–Jizerka (1971), vyhlídky Na Čihadlech (listopad 1976), čišťení řečiště Blatného potoka a hraničního transektu na okraji NPR Rašeliniště Jizery, nazývané Velká Jizerská louka (srpen 1981), každoroční měření sněhové pokrývky v určených transektech, odběry vzorků sněhu pro rozbory, odběry půdních vzorků z určených lokalit (pro VULHM Opočno). V rámci akce Pionýrské buky, navržené Ing. Zdeňkem Ciprou, ve které oddělily pionýrů z blízkého okolí vyzvedávaly semenáčky buku z neperspektivních ploch jako jsou lesní cesty, příkopy apod., se koncem 70. let provádělo sázení buků v přírodní rezervaci Bukovec, včetně vynás-

Instalace značení rezervace Ptáčí kupy v 70. letech

ky půdy. Dále byly prováděny sběry semen a plodů (břiza, jeřáb, křeč...), odběry materiálu pro vegetační množení smrku, vyžínání a vytrhávání buřene na Černé hoře – pokusné ploše VULHM Opočno. K dalším větším akcím lze přičíst údržbu a opravu objektu muzea na Kristiánově včetně nového pokrytí střechy, první opravy plotu a základní údržby křišťánovského hřbitova a účast při výstavbě terénní stanice Správy CHKO JH na Mariánskohorských boukách (Tomanka – kolaudováno 1978).

Členové stráže ochrany přírody se také zapojovali do sportovních akcí, např. asistovali při Jizerské 50 při proslápaní stopy závodu (!) a na průjezdních kontrolách. Odborně zdatní jednotlivci zajišťovali doprovod exkurzím a skupinám turistů, přednášky a besedy pro školy v přírodě na horských chatách a skupiny v rekreačních zařízeních. Zapojovali se také do zájmových akcí mládeže jako biologická olympiáda a další přírodovědecké soutěže.

V NOVÝCH PODMÍNKÁCH OCHRANY PŘÍRODY

Přelomovým okamžikem pro stráž ochrany přírody byly události následující po listopadu 1989. Počet členů ochranného strážního aktivu se výrazně snížil, částečně v souvislosti s časovými nároky v zaměstnání nebo podnikání (u mladších) a i s přibývajícím věkem (u starších). Rada strážců se zapojila také do rozvoje organizací z neziskového sektoru (ZO ČSOP, Jizersko-ještědský horský spolek apod.). Významnou redukcí počtu strážců přineslo i schválení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve které se stráž ochrany přírody věnuje mj. § 81. Zde jsou zakotveny požadavky, které musí uchazeč splnit, např. věk nejméně 21 let, právní bezúhonnost, zdravotní a právní způsobilost a také kvalifikační zkoušky ze znalosti práv a povinností strážce a znalost souvisejících předpisů – přestupkového zákona, prováděcí vyhlášky č. 395/1992 Sb. apod. Obecně vítané upevnění postavení strážce v právním systému ČR bylo pro velkou část členů „přílišným papírováním“ a znamenalo ve svém konečném důsledku pokles členské základny z ca 130 aktivních strážců v roce 1978 na současných 18. K těm „skalním“, kteří pamatují permé začátky a jsou stále platnými oporami, patří bývalí vedoucí strážních obvodů Honza Škoda a Petr Forman.

V současné době se činnost strážce zaměřuje především na strážní a kontrolní činnost v oblastech s velkým pohybem návštěvníků. Tradiční problémové jsou nepovolené vjezdy motorových vozidel do CHKO, tj. mimo veřejné komunikace, bez patřičného povolení k vjezdu a vstupu na území národních přírodních rezervací (NPR Rašeliniště Jizery, NPR Rašeliniště Jizerky) a území přírodních rezervací (PR) s omezením vstupu pouze na značené turistické cesty – Prales Jizera, Černá hora, Černá jezírka, Klečové louky aj.

V souladu se světovým trendem strážci plní především informační a výchovnou roli, k represí – pokutování provinilců blokovou pokutou nebo ve správních řízeních – přístupuje především v závažných případech jako opakovaní přestupku nebo prokázané ničení dochovaného stavu přírodního prostředí.

Významné posílení postavení strážce přinesla v roce 2000 novela zákona č. 114/1992 Sb., na jejímž základě došlo i ke změně trestního zákona. Podle současné úpravy jsou řádně ustanovení členové strážce veřejnými činiteli a požívají tedy adekvátní ochrany. To dokládá i loňský případ napadení člena strážce rozličným borůvkářem, který byl vykázan z PR Černá hora, kam dorazil autem bez povolení k vjezdu. Prchlivý sběrač je obžalován z útoku na veřejného činitele a hrozí mu pobyt za mřížemi, neboť to nebyl jeho první prohřešek proti zákonům ČR.

Členové strážce se dozvídají o aktuálním dění prostřednictvím internetu a také léty prověřeným způsobem – na pravidelných měsíčních schůzkách na Správě CHKO JH. Na těchto schůzkách probíhá také vzdělávání formou přednášek a školení. Další formou vzdělávání jsou každoroční botanické a geologické exkurze a účast strážce na monitoringu tetřevků a sýčů.

Stavba rozhledny v přírodní rezervaci Na Čihadle v listopadu 1976

Nejúspěšnější strážci jsou každoročně odměňováni a zúčastňují se celostátního setkání Asociace strážců ČR. Pokud máme při těchto setkáních možnost porovnávat dění na poli strážní služby u nás a v ostatních CHKO, zdá se, že nadstandardní zájem veřejnosti o zapojení do aktivní služby ve Stráži ochrany přírody v Jizerských horách trvá. Nutno ještě podotknout, že služba ve stráži ochrany zůstává čistě na bázi dobrovolnosti a finanční podpora ze strany AOPK ČR je víceméně symbolická.

Jan Dolak a Petr Forman
foto archiv Správy CHKO JH

K činnosti strážce ochrany přírody patřilo i řízkování smrku